

Famílies que volen adoptar. Definició dels processos de preparació-educació a través d'una investigació cooperativa

Pere Amorós, Núria Fuentes, M. Cruz Molina i Crescencia Pastor*

1. Panoràmica del fenomen de l'adopció. El model de preparació-educació com un procés d'ajut a les famílies adoptives

La *paternitat adoptiva* configura un model de família que no s'ha originat per via biològica, sinó per un reconeixement social. L'adopció ofereix als pares adoptius, a través d'una tramitació legal i d'una acceptació social, els mateixos drets i deures que una paternitat per natura.

Les famílies adoptives hauran d'assumir els mateixos *rols* que uns pares biològics i, al mateix temps, assumir uns *rols diferencials*, entre els quals podríem destacar:

- El fet de no haver gestat l'infant no disminueix els seus drets i deures com a pares.

---

* El Dr. Pere Amorós i Martí és professor titular de la Universitat de Barcelona i imparteix classes a la llicenciatura de Pedagogia i a la diplomatura d'Educació Social. També és el coordinador del grup de recerca GRISIJ, adscrit al departament MIDE de la Facultat de Pedagogia. És expert en temes d'intervenció socioeducativa, en organització dels serveis socials, i en programes i alternatives en contextos d'inadaptació social; destaquen especialment els estudis sobre l'adopció i els acolliments familiars.

* Núria Fuentes Peláez és llicenciada en Pedagogia i màster en Anàlisi i Conducció de Grups. És membre de l'equip de recerca GRISIJ, al qual està adscrita amb una beca de recerca i docència. Ha aprofundit en temes relacionats amb les intervencions socioeducatives en grups juvenils, acolliments especialitzats i programes de formació per a famílies que volen adoptar.

* La Dra. M. Cruz Molina és professora titular de la Universitat de Barcelona i imparteix classes sobre salut i educació a la diplomatura d'Educació Social; també és una de les coordinadores del Pràcticum de la mateixa diplomatura i de la llicenciatura de Pedagogia. L'autora està especialitzada en temes de drogodependències i SIDA. És membre del grup GRISIJ.

* La Dra. Crescencia Pastor és professora titular de la Universitat de Barcelona i imparteix classe a la llicenciatura d'Educació Social i Psicopedagogia; també és una de les coordinadores del Pràcticum. És membre del grup GRISIJ i especialista en temes de deficiències i psicomotricitat.

Adreça professional: Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació. Universitat de Barcelona. Divisió de Ciències de l'Educació. Campus de la Vall d'Hebron, 171, Barcelona 08035. Adreça electrònica: mipam50d@d5.ub.es

- L'infant arriba a la família amb un bagatge hereditari i amb un cúmul d'experiències que en moltes ocasions són adverses —en aquest sentit, els pares hauran d'assumir el respecte a les particularitats de l'infant.
- L'infant té dret a conèixer la veritat: és a dir, que ha estat adoptat i que els seus orígens són diferents dels de la família adoptiva.
- L'infant pot ser d'una ètnia i/o una cultura diferents, que li poden dificultar el procés d'adaptació al nou entorn.

A banda del fet que les famílies han d'assumir aquests *rols* diferencials, la situació actual de l'adopció comporta la necessitat de nous plantejaments amb les famílies candidates.

L'adopció actual és una de les alternatives que han perdurat a través de la història i, alhora, s'ha anat adaptant a les necessitats dels subjectes que la requerien i als canvis socials. Avui en dia, l'adopció s'ha consolidat com un dels *programes de protecció de menors* en què l'interès del menor és l'element fonamental.

Hi ha diversos *factors* que han provocat aquests *canvis «generals» en l'adopció*. D'una banda, el descens de nens petits per a l'adopció. Aquest fet ha estat conseqüència del descens demogràfic que ha experimentat la població, a causa de les circumstàncies socials, del control de natalitat existent i d'una major acceptació dels fills de mares solteres. Aquesta disminució d'infants proposats per a l'adopció també és conseqüència de les polítiques actuals de programes d'intervenció familiar o de reunificació familiar, en què els nens —en lloc de ser atesos en adopció— són objecte de diferents programes que no impliquen la separació definitiva.

Finalment, també actuen com a factors dels canvis que experimenta l'adopció els nous plantejaments legals, en què s'assenyala que l'adopció és una mesura que va destinada únicament a nens menors d'edat, que els tràmits del procés de selecció s'han de realitzar per mitjà de les entitats públiques i que l'interès del menor preval sobre l'interès de les famílies adoptants.

Aquest conjunt de factors ha provocat que també es produeixin uns *canvis a nivell tècnic*. D'una banda, si el més important és l'interès del menor, s'ha d'assegurar que tots els infants en situació de desemparament i per als quals l'adopció sigui la millor alternativa puguin accedir-hi. En aquest sentit, ens trobem que els nens susceptibles d'adopció no són solament els nens petits i sans, sinó també un conjunt de nens que presenten certes particularitats: discapacitats físiques, psíquiques, sensorials, grups de germans, infants amb molts anys d'institucionalització, nens grans o adolescents.

Tots aquests nens i nenes, com els altres, necessiten poder disposar d'un clima familiar que els faciliti un desenvolupament integral. Es presenta la necessitat de trobar persones o famílies adequades per poder assumir les característiques que presenten aquests nens.

Juntament amb aquests canvis referents als infants proposats per a l'adopció, assenyalem com una altra tendència de l'adopció actual el fet que l'infant adoptat té dret a conèixer els seus orígens. Mentre que, en la pràctica adoptiva anterior, el secret sobre les circumstàncies de l'adopció tenia un paper rellevant —amb la finalitat de protegir tant els que adopten com els que donen els fills en adopció—, en l'actualitat, precisament centrant-nos en els interessos dels infants, el «dret a saber» ha emergit com a rellevant. A partir d'aquí, una gran majoria de professionals han reconegut la necessitat que la persona adoptada conegui el seu estatus i pugui accedir a la informació dels seus orígens. Aquest fet representa que les famílies adoptives han d'assumir el *rol* diferencial de la paternitat adoptiva i, per tant, cal que sigui un tema rellevant en la reflexió i la discussió del procés de formació.

Una altra de les característiques de l'adopció actual és l'augment de sol·licituds per a l'adopció internacional. Aquest augment és degut, d'una banda, al descens de nens en adopció nacional, sobretot de nens petits; i, d'altra banda, a la regularització que ha experimentat l'adopció internacional a partir del Conveni de l'Haia i de la Llei orgànica 1/96, de protecció jurídica del menor. Les adopcions internacionals requereixen igualment un procés de formació per a les famílies, amb la finalitat de poder afrontar les conseqüències socials i psicològiques que l'infant adoptat pugui manifestar com a resultat de les diferències culturals i ètniques.

Tots aquests factors pressuposen un repte per als tècnics, i aquest repte, en primer lloc, se centra a plantejar que els processos de selecció no siguin tan sols un procés de valoració de les característiques familiars, sinó que impliquin un procés de formació i de preparació de les futures famílies adoptives, perquè aquestes puguin reflexionar sobre què representa l'adopció d'aquests nens i, alhora, que coneguin els aspectes més significatius d'un procés d'adaptació.

Tot això representa uns *canvis de procediment* fins a l'actualitat. Entre aquests nous plantejaments tècnics podem destacar el canvi d'uns models de selecció-valoració a uns models de preparació-educació, més adequats a les necessitats reals dels infants objecte d'adopció. El que es pretén amb aquests models és desenvolupar en les futures famílies adoptives:

- habilitats que els permetin afrontar de forma competent la feina d'educar un infant adoptat, amb tots els seus aspectes diferencials;
- aspectes cognitius relacionats amb el procés d'adopció i les seves implicacions, els problemes més habituals, els recursos existents a la societat, etc.;
- aspectes actitudinals i emocionals, com són la disposició a acceptar el passat del nen, els seus sentiments i els records sobre la seva família d'origen, a ajudar-lo a conservar i valorar la seva pròpia història, a informar-lo de la seva condició d'adoptat i a comprendre la recerca dels orígens com a dret de la persona adoptada.

Al nostre país no existeixen materials que s'hagin elaborat amb rigor científic des de la perspectiva d'un model de formació-preparació per a les famílies que volen adoptar un infant.

Les experiències sobre adopcions internacionals i especials són relativament noves, tan sols som als inicis; això requereix l'esforç de tots a l'hora d'anar construint el coneixement d'aquesta via, definir models i instruments per millorar els processos i beneficiar l'interès del menor.

En aquest sentit, els responsables tècnics d'algunes de les comunitats autònomes s'han plantejat aquesta necessitat de realitzar un procés de preparació-educació per a tots els candidats a adoptar. Per això es va dissenyar un projecte d'investigació cooperativa.

2. Definició dels processos de preparació-educació de les famílies que volen adoptar, a partir d'una experiència d'investigació cooperativa

2.1. INTRODUCCIÓ A LA INVESTIGACIÓ COOPERATIVA

La investigació cooperativa està considerada com una modalitat de recerca-acció, definida pel seu interès en els grups com a subjectes actius de la investigació. Els membres dels grups són pràctics que treballen cooperativament entre ells i amb els investigadors per resoldre les seves necessitats i els problemes. Amb aquest tipus d'investigació s'implica els afectats en la resolució dels problemes des del començament, i s'assegura la continuïtat en la implementació posterior de les decisions.

En aquest treball cooperatiu hi intervenen amb la mateixa responsabilitat els tècnics i els investigadors; es defineix l'objecte d'estudi o àrea problemàtica, s'elabora conjuntament el disseny de la investigació, s'analitza en equip i es prenen les decisions sobre com es farà la implementació. Tots els membres del grup s'han de sentir reflectits en tot el procés, especialment en l'elaboració de materials.

Per tant, la investigació cooperativa també es considera com un procés de canvi, no solament en aquesta àrea de coneixement, sinó també com una eina transformadora del professional. Tal com exposen Amorós *et al.*¹ «els resultats obtinguts en la recerca tenen una aplicabilitat i un ús immediats». El fet que els tècnics hagin participat en tot el procés de re-

---

(1) Amorós, Cabrera, Espin, Panchón, Rodríguez. «Una experiencia de investigación cooperativa: la metodología de intervención en medio abierto». *Revista de Investigación Educativa*, 20, pàg. 109-130. 1992.

cerca i se'n sentin membres afavoreix la sensibilització vers el canvi mentre duri la investigació i en els moments posteriors a la implementació dels resultats.

D'aquesta manera és com ens assegurem que aquests resultats seran aplicables, útils, fruit de necessitats reals contrastades i alhora empíriques, amb una base teòrica al darrere.

2.2. ORIGEN I CONSTITUCIÓ DE L'EQUIP D'INVESTIGACIÓ

La constitució d'aquest equip d'investigació es remunta a la demanda per part de les Juntas de Bienestar Social de tres comunitats autònomes (Andalusia, Extremadura i Castella-la Manxa) d'assessorament d'experts per a la revisió dels procediments emprats en els processos d'adopció. Els tècnics de base fan saber als seus caps que en la seva pràctica es troben amb dificultats a l'hora de prendre decisions per a la selecció de famílies adoptives. Els caps que recullen les demandes es posen en contacte amb les universitats de Barcelona i Sevilla demanant l'assessorament d'experts.

Recollida la demanda, es dissenya un plantejament d'investigació cooperativa que impliqui els diferents tècnics de les comunitats anomenades en la revisió dels procediments d'adopció actuals i en la creació d'instruments i materials de guia per als mateixos tècnics.

L'equip d'experts que inicia el plantejament de la recerca està coordinat per Pere Amorós, coordinador del Grup de Recerca sobre Intervencions Socioeducatives en la Infància i la Joventut (GRISIJ);² Jesús Fuertes, cap de Serveis Socials de Castella-Lleó i col·laborador del GRISIJ; i Jesús Palacios, de la Universitat de Sevilla. També són membres d'aquest equip Núria Fuentes (grup GRISIJ, Universitat de Barcelona) i Yolanda Sánchez i Esperanza León (Universitat de Sevilla).

Paral·lelament, en cada comunitat s'organitzen grups de vuit a nou persones, caps i tècnics de les conselleries que treballen en l'àrea d'adopcions; en total es mobilitzen 25 persones, repartides en tres grups, cadascun amb seu en una de les comunitats.

Es decideix constituir els grups segons les modalitats; així, a Andalusia es treballa l'adopció nacional de nens petits, a Extremadura es treballen les adopcions internacionals i a Castella-la Manxa, les adopcions especials.

Per facilitar la participació en l'experiència, es va arribar a un acord amb les conselleries i els professionals van poder desenvolupar aquesta tasca considerant-la com a hores de feina.

(2) Els representants del grup GRISIJ sempre han tingut el grup de recerca com a referent en la supervisió dels processos d'investigació i en l'elaboració dels instruments i dels materials.

2.3. IDENTIFICACIÓ DE NECESSITATS, DEFINICIÓ DE L'OBJECTE D'ESTUDI I FORMULACIÓ D'OBJECTIUS

Per a la identificació de necessitats es van organitzar unes jornades de treball amb els tècnics, amb els següents objectius:

- Realitzar una anàlisi en profunditat de les necessitats, a partir d'una formulació explícita.
- Definir i consensuar l'objecte d'estudi.
- Definir i consensuar el disseny d'investigació.
- Motivar els tècnics en el procés d'investigació cooperativa, del qual serien protagonistes.

Les *necessitats* que es van extreure van ser:

- Existeix una certa «arbitrarietat» quant als criteris d'idoneïtat en els processos de selecció de famílies; d'aquesta diversitat de criteris en deriva una gran varietat en els procediments de selecció, que es donen no solament entre les comunitats, sinó entre les delegacions d'algunes comunitats.
- Les sessions informatives són insuficients. El fet de donar informació no prepara els pares per als veritables esdeveniments en què després es trobaran amb el seus fills; cal iniciar uns processos de reflexió més profunds que proporcionin les eines i les bases per a l'èxit de la futura família.
- És necessari presentar les diferents alternatives que existeixen a l'adopció i donar-les a conèixer amb un cert nivell de profunditat, de manera que desapareguin alguns mites i es puguin conèixer els aspectes diferenciadors.
- L'existència, en augment, d'infants amb unes necessitats especials i d'infants d'altres països, fa necessari introduir elements de formació que ajudin les famílies a reflexionar sobre el que representen aquestes modalitats d'adopció.

Així doncs, *l'objecte d'estudi* va quedar definit per la complexitat de la realitat social, com un fet dinàmic en què apareixen formes d'adopció noves al nostre país. Això comporta que el recurs social de què parlem s'ha ampliat, i que aquells procediments que fins ara s'utilitzaven resulten avui dia insuficients.

Per tant, la investigació es marca com a *objectius generals*:

1. Determinar les fases del procés de selecció i elaborar uns instruments de recollida d'informació que facilitin la cerca sistemàtica de les dades, així com determinar els criteris d'idoneïtat de les famílies.

2. Definir els continguts i els materials didàctics per a les informacions inicials en grup.

3. Elaborar un programa de formació per a les famílies que desitgen adoptar en qualsevol de les modalitats anomenades, segons els models de preparació-educació.

En aquest article, dels tres objectius assenyalats desenvoluparem l'últim, que és el que fa referència al Programa de formació per a les famílies que volen adoptar.

2.4. ASPECTES METODOLÒGICS DE LA INVESTIGACIÓ

2.4.1. *Tècniques emprades*

La implicació dels tècnics en el procés des del començament es va considerar l'element motivador més important.

Es va utilitzar el *treball en grups* amb la finalitat que tots els tècnics poguessin fer les seves aportacions i es pogués aprofundir en els temes. D'aquesta manera es va afavorir el treball conjunt, la reflexió i l'intercanvi. Una vegada fet el treball en grups es feia una posada en comú, que acostumava a anar seguida d'una *discussió guiada* pel coordinador del grup —que en aquest cas eren membres de les universitats.

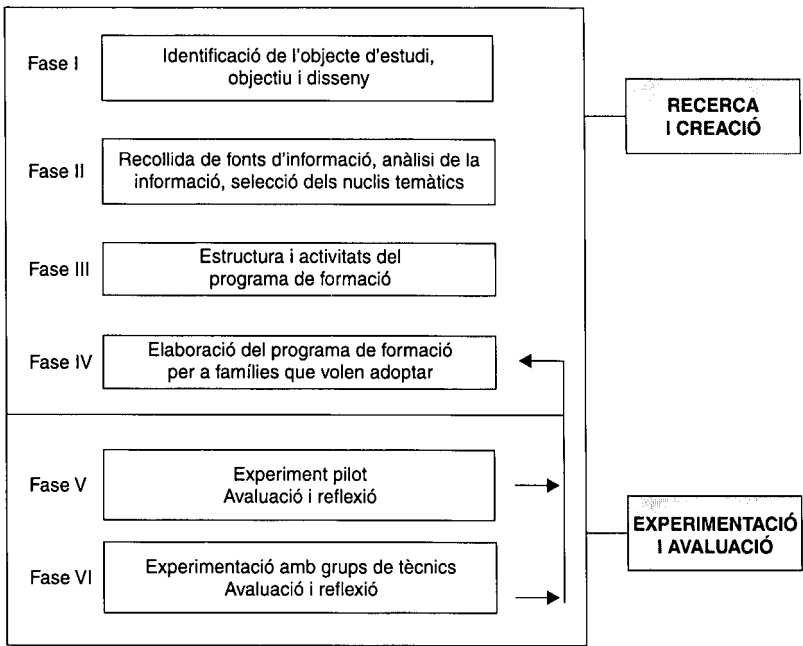
Finalitzada la jornada de treball conjunta, els tècnics assumien el compromís de continuar el treball individualment per a la pròxima reunió i de fer-hi propostes, i l'equip de la Universitat reestructurava la feina de les sessions i la completava amb alguns elements. Cada jornada de treball començava recordant l'anterior i consensuant els canvis per anar avançant.

2.4.2. *Dinàmica del procés metodològic operatiu*

Pel que fa a la dinàmica del procés metodològic operatiu, podem diferenciar-hi dos grans apartats:

1. Consisteix en el procés d'identificació de l'objecte d'estudi, la recollida de la informació, la selecció dels nuclis temàtics, la determinació de l'estructura i l'elaboració dels materials pel programa.

2. Consta de l'experimentació i l'avaluació d'aquests materials.

QUADRE 1. Fases del procés de recerca cooperativa

2.4.3. 1r apartat: Recerca i creació

Els grups es van organitzar per comunitats autònomes d'acord amb els continguts que els van correspondre. Les reunions es realitzaven en les mateixes delegacions.

Primera fase

Elaboració del marc teòric en adopcions. Es va realitzar un *procés de recerca de fonts de documentació i informació*.

L'àmbit de la recerca es va plantejar a escala internacional, posant la mirada en aquells països que tenen una certa tradició en la selecció de famílies a través de la preparació-educació, com ara la Gran Bretanya (amb la Foster Care Assotiation, British Adoption and Foster Care), els Estats Units (amb la Universitat de Michigan, amb Margi Miller i Nanci Ward, així com d'altres professionals, com ara Marina Lois Ruskai, diferents grups de pares i ONG) i Holanda (amb la Universitat d'Utrecht, entre d'altres, Erik Knorth i l'Associació VIA).

Es van utilitzar com a mitjans de recerca bases de dades com l'ERIC o la Current Content, i també la xarxa Internet, de la qual es van aprofitar les llistes de distribució.

En la major part dels països que es van observar, l'adopció es planteja diferenciada segons la modalitat que els pares i les mares escullen. Als Estats Units i al Canadà, la majoria d'adopcions que es realitzen són trans-culturals, transracials o internacionals.

Es va fer una cerca àmplia, que es va centrar en les tres modalitats d'adopció i els processos de formació per a les famílies, les metodologies, els continguts i els instruments o materials guia:

- Adopció nacional
- Adopció internacional
- Adopcions especials

Segona fase

El propòsit de la segona fase va ser definir els nuclis temàtics; es van seguir aquests criteris per seleccionar els continguts:

- Aspectes que requereixen una reflexió profunda.
- Aspectes que requereixen un assaig d'habilitats o estratègies.
- Aspectes que poden quedar ocults en una entrevista i que cal posar de manifest, com ara sentiments o motivacions.
- Eliminar mites i creences erronís difosos entre la població general.

En grups, es va analitzar un dossier sobre experiències i activitats que s'han realitzat en d'altres països, així com alguns aspectes teòrics generals relacionats amb la vinculació afectiva, la relació d'ajuda, la resolució de conflictes i les característiques psicològiques i educatives dels infants tenint en compte les seves particularitats.

Tercera fase

L'objectiu és acordar l'estructura dels continguts, així com les activitats que s'inclouran al Programa de formació.

Com a continguts que cal desenvolupar al Programa de formació, es marquen els següents grans temes:

- Definició de les característiques dels nens que estan disposats a assumir els pares i per què; exploració dels motius d'adopció.
- Plantejament de com es desenvoluparà la vida en família, que inclou el període d'adaptació i el procés de revelació.
- Plantejament de com afrontarà la família les situacions conflictives.
- Quin paper hi jugarà l'entorn i quins seran els recursos que els podran ajudar.

La seqüència que es dona als continguts és la del mateix procés de l'adopció que han de viure els pares des del moment que es plantegen adoptar un infant fins que això es fa realitat i viuen tots plegats en família (vg. l'estructura del Programa).

Quarta Fase

L'objectiu d'aquesta fase és l'elaboració de materials per al Programa de formació per a famílies que volen adoptar; aquests materials han de servir de guia als tècnics en la seva pràctica al llarg dels processos de preparació-educació amb les famílies candidates, ja sigui en l'àmbit nacional o internacional, o bé en els casos d'adopcions especials.

Ha estat una fase laboriosa i llarga, de continu *feed-back*, de propostes, de crítiques i de reelaboracions del material entre els membres de l'equip. Per tant, parlem d'un model d'instrument sòlid però flexible, obert a revisions, que orienta la pràctica social en les mesures d'adopció.

2.4.4. 2n apartat: Experimentació dels materials

Cinquena Fase

Es realitza l'experimentació dels materials elaborats entre els mateixos tècnics, amb la direcció dels professors de les universitats participants. El grup d'experimentació està format per tots aquells tècnics que han participat en el primer apartat i dues parelles de pares que ja han adoptat. Després de les activitats es deixa un temps per fer comentaris sobre les sessions. Les sessions es van concentrar en tres dies amb jornades de vuit hores. Després de cadascuna de les sessions es fa una avaluació i els suggeriments s'inclouen en el Programa. Els ítems sobre els quals es demana l'avaluació són: la programació, el desenvolupament i els resultats.

Sisena Fase

Els materials definitius s'experimenten amb la resta de tècnics encarregats de portar a terme els processos de preparació-educació amb les famí-

lies. Igual que amb la fase anterior, després de cada sessió els participants han d'omplir una fitxa d'avaluació, que faran arribar als tècnics per introduir els últims canvis al Programa i deixar-lo preparat per posar-lo en marxa.

3. Un repte: l'elaboració del Programa de formació per a famílies que volen adoptar

3.1. OBJECTIUS DEL PROGRAMA DE FORMACIÓ PEL QUE FA ALS PARTICIPANTS

Les pretensions generals del Programa estan enfocades a provocar la reflexió entre els participants, a prendre consciència de les implicacions dels diferents tipus d'adopció i a desenvolupar habilitats que els permetin afrontar amb major seguretat l'adopció i l'educació dels seus fills.

Tanmateix, es vol donar a conèixer als pares altres tipus d'adopció que potser no s'havien plantejat, així com fer-los participants del procés de selecció. Aquests objectius generals es concreten en cadascuna de les sessions en d'altres d'específics que determinen els continguts tractats.

3.2. METODOLOGIA, MATERIALS I RECURSOS

El Programa ha seguit les línies metodològiques utilitzades al Programa per a la formació de famílies acollidores.³

Totes les activitats que s'han dissenyat són eminentment pràctiques. Als participants se'ls demana implicació i compromís en el desenvolupament del curs, així com un respecte total entre ells. Les dinàmiques estan encaminades a provocar la reflexió sobre les mateixes persones participants, les seves actituds, estils educatius, recursos i estratègies davant situacions de crisi.

Tenint en compte els objectius esmentats, els coordinadors de les sessions de formació sempre aprofiten els comentaris dels participants per anar construint el coneixement entre tots i reforçar les famílies per a allò que trobaran en un futur pròxim.

Per a això es fan servir diferents *dinàmiques*, com els diàlegs simultanis, el treball en grup, les discussions guiades, les fantasies guiades, els jocs de rols, els vídeo-fòrums, les històries de vida, la paret que parla, les pluges d'idees i algunes exposicions orals breus.

S'ha tingut cura, especialment, del *clima* de les sessions, per tal de facilitar que els participants puguin expressar-se amb comoditat.

(3) Va ser realitzat i coordinat per autors que presenten la proposta.

Com a *recursos i materials específics* s'han elaborat uns vídeos a partir d'entrevistes a famílies que havien adoptat segons les diferents modalitats; i també il·lustracions, transparències, i un llibre de treball per als participants.

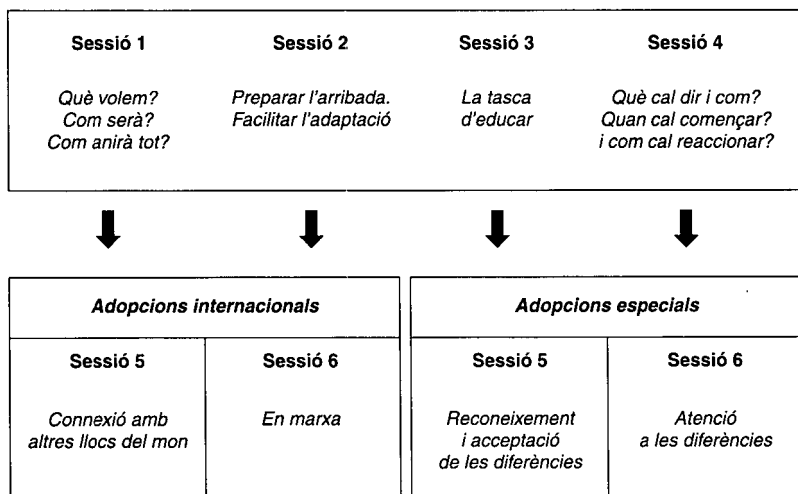
3.3. ESTRUCTURA DEL PROGRAMA

El programa consta de dues parts:

En la primera part s'exposen els antecedents del programa; les característiques més rellevants de l'adopció nacional, de l'adopció internacional i de les adopcions especials; les característiques del programa de formació; l'ús d'aquest programa; la composició i la direcció del grup; els objectius del curs; els materials del curs; i les estratègies i les tècniques d'aprenentatge en un grup de formació d'adults.

La segona part s'estructura al voltant de quatre sessions fonamentals sobre l'adopció en general, i dues més sobre les adopcions especials i les adopcions internacionals.

Aquesta estructura s'ha ideat pensant a facilitar al màxim l'organització dels grups, possibilitant una formació bàsica per a tothom en aspectes generals i després una formació específica en les tipologies concretes. No obstant això, no s'ha deixat de banda la possibilitat d'organitzar grups específics des de l'inici, i per això s'han introduït, ja a les primeres sessions, activitats, històries de vida i situacions conflictives pertinents a cada tipologia.

QUADRE 2. Estructura del Programa de Formació de famílies que volen adoptar

Cadascuna de les sessions segueix la mateixa estructura: objectius, continguts, activitats, materials i recursos; i cadascuna de les activitats també segueix la mateixa estructura: objectius, continguts, tècniques, materials, recursos necessaris, temps de durada i desenvolupament.

3.4. PRESENTACIÓ DE LES SESSIONS

A continuació es presenten les sessions dels programes i un resum de cadascuna respecte dels aspectes comentats.

Sessió 1. Què volem? Com serà? Com anirà tot?

Es presenten les diferents modalitats d'adopció possibles: adopció nacional, adopció internacional i adopcions especials de forma genèrica, sense aprofundir-hi gaire. Es tracten els primers dubtes i temors que poden sorgir entre els participants i futurs pares i mares, i es reflexiona sobre quines són les motivacions que els han conduït a l'adopció i, en especial, a una modalitat i no a una altra. Per finalitzar es presenta una mostra de la diversitat de situacions i experiències de famílies que han adoptat infants i joves.

Sessió 2. Preparar l'arribada. Facilitar l'adaptació

Entre els participants, s'analitza la diferència entre paternitat biològica i paternitat adoptiva, i la diferència entre els fills biològics i els fills adoptats; es tracten les semblances i diferències en les situacions i els processos implicats en les famílies biològiques i les famílies adoptives, les experiències de famílies sobre l'acoblament, la separació de l'infant de la seva família d'origen i l'arribada a la nova família; finalment, es parla dels sentiments que pot experimentar el nen o nena, dels problemes relacionats amb l'afecció i de la construcció de l'afecció, i del treball en equip entre les famílies i els tècnics.

Sessió 3. La tasca d'educar

Es tracten els problemes més usuals en qualsevol moment de l'adopció: els estils educatius dels pares, les dimensions implicades en els estils educatius, les situacions conflictives, així com les resolucions i les estratègies que es poden utilitzar; es veuen experiències de diverses famílies en l'adopció i com han resolt les situacions conflictives.

Sessió 4. Què cal dir i com? Quan cal començar i com cal reaccionar?

Es considera el coneixement de la condició d'adoptats com un dret fonamental. Però, com s'han d'enfrontar els pares a aquest fet? Quina és la comprensió dels nens sobre l'adopció? Es donen a conèixer experiències

sobre com comunicar aquesta informació potencialment dolorosa i quan és el moment idoni per fer-ho; s'ofereixen estratègies per comunicar aquesta informació i es veuen vivències de joves adoptats i actituds davant dels pares adoptius.

ADOPCIONS INTERNACIONALS

Sessió 5. Connectant amb altres cultures

Es repassen les realitats i els mites més comuns entre la població sobre l'adopció internacional i els procediments que requereix. Es fa una anàlisi dels aspectes diferenciadors entre cultures, i es donen pautes i estratègies per aproximar-nos a la cultura del nen o nena adoptat. Es planifica com es pot facilitar el procés d'adaptació d'un infant d'un altre país. Es revisen les implicacions de l'adopció internacional i els aspectes educatius diferencials en l'educació de nens procedents d'altres països. Es prepara el viatge dels pares per recollir qui serà el seu fill o filla.

Sessió 6. Construint una família intercultural

Es tracten els processos de recerca dels orígens en adopció internacional, el desenvolupament de la identitat cultural, la resolució de situacions conflictives relacionades amb els processos d'adaptació en l'adopció internacional, les diferents estratègies per a la resolució de problemes, les consultes als professionals per a la resolució de casos i les actituds davant dels diferents estils de vida i les diferències culturals, i es fan anticipacions de futur de la família nuclear i extensa.

ADOPCIONS ESPECIALS

Sessió 5. Reconeixement i acceptació de les diferències

Es parla de les característiques dels grups d'infants en adopcions especials, de les adopcions especials com a alternativa de millora a les mancances dels nens, de l'adopció de grups de germans, de la integració social i escolar, i l'anticipació a possibles problemes de marginació. Es tracta l'entorn com a font de pressió i d'ajut. Es coneixen les vivències a l'adolescència, i els processos d'institucionalització i l'elaboració del passat i del dol.

Sessió 6. Educant a nens i nenes diferents

Es veuen les característiques dels nens amb discapacitats, i els mites i la realitat d'aquests casos. Es donen a conèixer recursos per atendre les

discapacitats, les malalties cròniques i les característiques psicoeducatives dels nens amb malalties cròniques. Es treballen la resolució de situacions conflictives i les estratègies relacionades amb el procés d'adaptació en l'adopció amb particularitats, i també l'adopció en la família extensa i l'ecosistema, i la construcció de xarxes informals de suport.

4. Síntesi

Introduir aquest Programa de formació dins el procés de selecció significa aportar, des d'una perspectiva preventiva i de conscienciació, la promoció d'un procés de reflexió previ a la decisió de ser família adoptiva.

Som conscients que aquest no és l'únic canvi que cal fer en la complexitat de l'adopció, però volem deixar constància que és un primer pas que pot ajudar a realitzar i aconseguir adopcions.

Tot aquest treball se situa en la línia de facilitar uns processos d'adaptació dels infants i de les famílies adoptives amb unes bases al màxim de sòlides i segures. Tal com hem plantejat, els canvis que s'han produït en l'adopció en els nostres dies requereixen uns plantejaments tècnics diferents dels que fins ara s'havien emprat. El repte que tenim els professionals és buscar uns camins facilitadors que puguin donar solucions satisfactòries per a tots els implicats.

Referències bibliogràfiques

- AMORÓS, P.; CABRERA, F.; ESPÍN, J.; PANCHÓN, C.; RODRÍGUEZ, M. L.: «Una experiència de investigació cooperativa: la metodologia de intervenció en medio abierto» a *Revista de Investigación Educativa*, 20, pàg. 109-130. 1992.
- AMORÓS, P.; FUERTES, J.; ROCA, M. J.: *Programa para la formación de familias acogedoras*. Castilla-la Manxa: Ministerio de Asuntos Sociales, 1994.
- CADORET, A.: *Parenté plurielle. Anthropologie du placement familial*. París: Édition L'Harmattan, 1995.
- CASAS, F. *Infancia: perspectivas psicosociales*. Barcelona: Paidós, 1998.
- GALLACHER, J. P.; VIETZE, P. M.: *Families of Handicapped Persons. Research, Programs, and Polici Issues*. Baltimore-London: Brookes Publishing Co, 1986.

- GEERARS, H.; HOKSBERGEN, R.; ROODA, J.: *Adoptees on Their Way to Adulthood. The Integration of 68 Thai Adoptees into Dutch Society*. Països Baixos: Utrecht University-Adoption Center, 1995.
- IRHAMMAR, M.: *Exploration of Origin. Identity Formation During Adolescence in Adoptees Born Abroad. Meaning of Biological and Ethical Origin*. Lund (Suècia): Department of Psychologi, 1998.
- JOVER, G.; REYERO, D.: «Comunitat, cultura i raça. Aportació de l'antropologia a l'educació multicultural». *Temps d'Educació*, 17, pàg. 33-47. 1997.
- KNORTH, E.: *Op zoek naar de 'roots' van een buitenlands adoptiekind*. Països Baixos: Congress Wereldkinderen 'De achterkamer van adoptie', 1996.
- LOWE, K.; FLINN, R.; BLACK, H.; ORTON, G.; POGSON, B.: *Choosing to Foster. The Challenge to Care-Leader's guide*. Londres: NFCA, 1994.
- MILLER, M.; WARD, N.: *With Eyes Wide Open. A Workbook for Parents Adopting International Children over Age One*. LI, INC: Children's Home Society of Minnesota, 1996.
- MINISTERIO DE ASUNTOS SOCIALES: *Adopción de niños de origen extranjero. Guía para solicitantes de adopción*. Madrid: Centro de Publicaciones, 1994.
- RIAN, PH. D.: *Consideraciones en torno al fostering*. Michigan: Eastern Michigan University, 1979.
- REICH, D.; BATTI, D.: *The Adoption Triangle, a Training Pack on Adoption Services*. Londres: British Agencies for Adoption & Fostering, 1990.
- RUSKAI, M.: *Raising Adopted Children, Practical, Reassuring Advice for Every Adoptive Parent*. Nova York: Harper Collins Publishers, Inc., 1998.
- PALACIOS, J.; SÁNCHEZ, Y.: «Relaciones padres e hijos en familias adoptivas». *Anuario de Psicología*, 71. Facultat de Psicologia de Barcelona, 1996.

Paraules clau

Adopció

Investigació cooperativa

Família

Model de preparació-educació

Programa de formació

Selecció de famílies

Abstracts

El artículo presenta el desarrollo y las aportaciones de una investigación cooperativa en el área del proceso de preparación-educación de las familias candidatas a la adopción. Esta investigación surge como una necesidad que manifiestan los técnicos de las diversas comunidades autónomas en relación a las dificultades que encuentran para la selección de familias para la adopción. Los resultados del trabajo cooperativo han permitido la introducción de cambios en los servicios de adopción a nivel de los instrumentos de recogida de información, de los criterios de idoneidad y de la preparación de las familias. Concretamente, aquí presentamos el proceso de creación y de elaboración de una programa enmarcado según el modelo de preparación-educación dirigido a los técnicos para orientar a las familias que quieren adoptar.

L'article présente le développement et les contributions d'une recherche coopérative dans le domaine du processus de préparation-éducation dans les familles candidates à l'adoption. C'est à partir d'un besoin manifesté par les techniciens des différentes communautés autonomes par rapport aux difficultés qu'ils rencontrent pour sélectionner les familles pour l'adoption que cette recherche a surgi. Les résultats du travail de collaboration ont permis l'introduction de changements dans les services d'adoption au niveau des instruments de collecte d'information, des critères d'aptitude et de préparation des familles. Nous présentons ici, tout particulièrement, le processus de création et d'élaboration d'un programme encadré selon le modèle de préparation-éducation qui s'adresse aux techniciens pour orienter les familles qui veulent adopter.

This article reports on the development of and the lessons learnt from a joint study analyzing the process of preparation-education of families seeking to adopt a child. The study is a response to the need expressed by the authorities in a number of autonomous communities regarding the difficulties they encounter when selecting appropriate families to adopt a child. The findings of this study have meant the introduction of changes in adoption services particularly at the level of the tools used in data collection, in defining the criteria of suitability and in preparing the families. Here, we describe the setting up and carrying out of a programme of preparation-education designed specifically for the authorities for use in the orientation of those families wishing to adopt.